

Pripovedno zgodovinoepisje

med *historičnim realizmom* in *univerzalno zgodovino*

Oto Luthar

Something is rotten in state-of-the-art narrative theory*

Andrew P. Norman

O b izteku osemdesetih let je bilo videti, kot da je kreativna napetost na polju teorije zgodovinoepisja in filozofije zgodovine nekoliko zamrla in da:

1. Velika imena (Mink, Topolski, Danto, White, Golstein, Gallie ...), ali nimajo pravih naslednikov, ali da njihovi učenci o ključnih vprašanih filozofije zgodovine razmišljajo drugače, a svojega mnenja še niso uspeli uveljaviti ali pa se niso mogli uveljaviti zato, ker so preveč časa porabili (in porabijo) za to, da branijo svoje »učitelje«; zelo pogosto tudi pred njimi samimi.

2. Da je z občutno uveljavitvijo sodobne teorije zgodovinoepisja tudi zunaj ZDA, Nemčije ali Francije – predvsem v Italiji, Španiji, Avstriji in na Poljskem – zaključena, ponekod dolgotrajna iniciacijska faza, ter da potrebujejo avtorji teh dežel čas za predelavo gradiva, za aplikacijo teorije, in da šele v prihajajočem obdobju lahko pričakujemo njihov odgovor, ki bo dal razpravi na *starem zahodu* nov zagon.

3. Da zgodovinarje in filozofe bivših vzhodnoevropskih dežel zaposluje predvsem analiza razmerja *ideologija:zgodovina* oz. predelava *human motivations and actions* realizma, ki izvira iz marksistične koncepcije sedemdesetih let, in ki bo zaradi trenutne nacionalistične vehemence večine vzhodoevropskih zgodovinarjev zelo različna ... Razen v eni točki seveda; vsi, z izjemo »šole« Topolskega nemara, se bodo odrekli t.i. »intencionalni ontologiji« (Kmita: 1971) marksistične koncepcije (?)

4. Ter da v okoljih z močno tradicijo historiografske teorije in filozofije zgodovine (Nemčija, Francija) po obdobju ostrih polemik med social-historiki, postrukturalisti in zagovorniki koncepcije zgodovine vsakdanjega življenja, vlada zatišje. Zatišje, v katerem notranje cepljenje vsake od treh osnovnih koncepcij poteka naprej, in bo zato, kot vse kaže, prav kmalu znova prekinjeno. Najverjetneje s povzemanjem razprave o mestu duhovnih ved (*Geisteswissenschaften*) v celotnem znanstvenem univerzumu, prav gotovo pa v trenutku, ko bo koncept *nove* kulturne zgodovine oz. *zgodovine duha* začel resneje ogrožati monopol social-historične usmeritve. Vsekakor pa se z dvomi o tem, ali bo ta »prelom« potekal »kulturno«, kot upa Jürgen Kocka, ali pa bo

* Andrew P. Norman, »Telling like it was. Historical narratives on their own terms«, *History and Theory*, XXX, 1991/2, str. 119.

(npr. v nemško govorečem prostoru) prišlo do ponovitve ostrih disputov s konca sedemdesetih in začetka osemdesetih let, dandanes ukvarjajo samo še tisti, ki ne verjamejo Whiteovi trditvi, češ, da je bitka za kulturno zgodovino pravzaprav že dobljena.¹

Na vsa zastavljena vprašanje hkrati je težko odgovoriti, prav tako kot je težko združiti vse aspekte zgornjih, dokaj hipotetičnih napovedi smeri razvoja posameznih razprav. Po drugi strani pa ne moremo mimo dejstva, da šele vsi omenjeni aspekti skupaj omogočajo oceno stanja oz. upravičujejo sum, da gre na področju sodobne teorije zgodovinopisja in filozofije zgodovine za določeno teoretsko medlost ali vsaj za delno izgubo orientacije.

Zato – podobno kot v pričujočem članku, v katerem analiziramo premike v razpravi znotraj enega samega polja ali koncepcije – detektiranje čim večjega števila aspektov ni le priporočljivo temveč neizbežno. Še posebej velja to za predstavitev teoretskih premikov znotraj narativne koncepcije zgodovinopisja, saj jo, bolj kot katerokoli drugo, skoraj enakovredno zagovarjajo reprezentanti dveh ved: filozofije in zgodovine.

I.

Oboji se namreč sprašujejo, kaj je (če je) tako »gnilega v državi pripovedne teorije«, kot trdi Andrew P. Norman (?) ali drugače:

»Kakšen epistemski status si pripisujejo zgodbe, ki jih zgodovinarji pripovedujejo in kakšen status sploh lahko zahtevajo glede na svojo narativno formo? – to je sedaj vprašanje.«²

Obenem se nekateri (celo) strinjajo, ko ugotavljajo, da so tako pozitivni kot negativni odgovori na zastavljeno vprašanje primerljivi, ter da niti eni niti drugi ne delujejo pretirano prepričljivo oz.:

»Popačenje, skozi katerega gredo vsi, kritiki in zagovorniki naracije, ter nestabilnost prepričanj, ki nastajajo na ta način, nas navsezadnje ... pripelje do tega, da podvomimo v samo vprašanje.«³

Poglaviten problem se namreč postavlja predvsem ob vprašanju, ali ni konstrukcijska dejavnost naratorja v stalni napetosti z zgodovinarjevim (po definiciji) predpisanim poslanstvom, da govori »resnico o preteklosti«. Ali kot bi dejal Louis O. Mink: »Tako se srečujemo ... z dilemo v zvezi s historično naracijo: kot historična trdi, da (skozi svojo obliko) predstavlja del prave kompleksnosti preteklosti, kot naracija pa je rezultat imaginacijske konstrukcije, ki z nobenim sprejetim argumentacijskim postopkom ali overovitvijo ne more

1. Hayden White, »Method and Ideology in Intellectual History: The Case of Henry Adams«, v Dominick LaCapra & Steven L. Kaplan, *Modern European Intellectual History. Reappraisals & New Perspectives.*, Cornell University Press, 1982.

2. A. P. Norman, »Telling ...«, str. 119.

3. Prav tam.

dokazati, da je resnična.⁴ Kar pa ne pomeni, da se morajo zagovorniki pripovedne koncepcije kakorkoli odrekati zagovoru narativne oblike kot dela kontingentnega instrumentarija pri predstavitvi pretekle realnosti. Samo toliko bolj morajo sproti reflektirati tako lastna, kot tudi stališča kritikov in jih umeščati v »svoj sistem«. In prav v okviru tega podjetja je zadnja leta opaziti nekaj zelo zanimivih (pa tudi zelo sofisticiranih) reakcij narativistov na kritiko tistih, ki se jim pripovedni način (*mode*) interpretacije preteklosti ne zdi ustrezen. Naš tukajšnji namen je predvsem predstaviti nekatere (dobre in slabe) argumente obrambe – skupaj z ustreznimi argumenti kritike – obenem pa želimo ugotoviti od kod izvira pogosti skepticizem enih in drugih podjetij te vrste.

II.

Po mnenju nekaterih⁵ se je treba vrniti vse do Descartesa, toda nas v tem primeru zanimajo predvsem dela tistih avtorjev, ki najpogosteje nastopajo v kritikah nasprotnikov narativne koncepcije zgodovinopisja. Mislimo predvsem na Hemplovo teorijo razlage, ki v svoji težnji po uravnavanju razmerja med naravoslovnimi in humanističnimi oz. družboslovnimi vedami, narativnemu zgodovinopisju odreka raziskovalno kompetenco in je zelo blizu kasnejšemu Mandelbaumovemu očitku, češ da bolj kot vse druge prav narativiste odlikuje »raziskovalna nepopolnost«.⁶

Zato kljub dejstvu, da so narativisti od vsega začetka zavzeto branili svoja stališča, pa sodobna, na novno vzpostavljena in uporabljena relevantna tako starih stališč kot so npr. Hemplova, na katere se navezujejo njihovi kritiki, vendarle priča, da so zagovorniki pripovedne teorije pozabili, da je najboljša obramba pravzaprav napad. Še več, v osemdesetih je kazalo kot, da se kar naprej »opravičujejo«, tako, da je celo David Carr prišel do sklepa, da narativna oblika historičnega diskurza »minira lastne epistemološke pretenzije«.⁷ In to na podlagi analize Minkovega spisa *Narrative Form as a Cognitive Instrument*. Kaj to pomeni, pove podatek, da je veljal Mink do Whitea za enega najboljših zagovornikov narativnega zgodovinopisja, Carr pa za zadnjega med angleškimi zgodovinarji, ki bi želel speljati vode na mlin social-historikov (npr. *Analovcev*) ali teoretikov tipa Barthes. Med te dve »struji« pa je bila ukleščena narativistična koncepcija osemdesetih na »kontinentu«. Prav tako Carr ni hotel pritrjevati tistim – A.P. Norman jih krsti za vsiljevalce, »impositionalists« – ki velik del nasprotovanja narativnemu zgodovinopisju črpajo iz filozofskega sta-

4. Louis O. Mink, »Narrative Form as a Cognitive Instrument«, v *The Writing of History*, Robert H. Canary, Henry Kozicki, University Wisconsin Press, 1978, str. 145.

5. Glej npr. tudi Martin Jay, »Should Intellectual History Take a Linguistic Turn? Reflections on the Habermas-Gadamer Debate« v D. LaCapra & S.L. Kaplan, *Modern European ...*, str. 86-110.

6. Maurice Mandelbaum, »A Note on History as Narrative« v *History and Theory* 1967/6, str. 414-415.

7. David Carr, *Time, Narrative and History*, Bloomington 1986, str. 11.

lišča, ki pravi, da pripovedovanje zgodbe o preteklosti, nujno vključuje določeno interpretativno nasilje.

Toda bolj od samih kritikov so za mnoge nejasnosti odgovorni sami narativci. Tudi sodobejši, kot Hayden White npr., ki v svojem članku v *History and Theory* iz l. 1984 med drugim pravi tudi tole:

»Glede na to, da nobena množica ali sosledje resničnih dogodkov ni samo na sebi tragično, komično, farsično itd., temveč jo kot tako konstruira le impozicijska struktura danega tipa zgodbe dogodkom, ki jih opremi s pomenom.«⁸

Se pravi, da tudi pri Whiteu konstrukcija pripovedi vključuje to, »da se struktura zapleta tega ali onega žanra literarnega upodabljanja projicira na dejstvo,« zaradi česar je konstrukcijo pripovedi mogoče razumeti tudi kot argument za trditev, da »resnična« preteklost v bistvu nima nobenega pomena (*meaning*) niti reda (*order*). Kaj je potem s trditvijo, izrečeno na drugem mestu, češ, da je vse, o čemer pripovedujemo, že pripovedno strukturirano (*narratively structured*)? Imamo torej res opraviti z določeno teoretsko *dezorientacijo*, katere vzrok je poskus nove določitve »mesta in pomena pripovedi«, ali zgolj za poglobljanje obstoječih razhajanj znotraj narativističnega tabora samega?

Po našem mnenju gre za zadnje, obenem pa se kot rečeno, strinjamo z A.P. Normanom, ki pravi, da si največ škode delajo sami narativisti z neodločno obrambo. Slednje je mogoče zaslediti v dveh primerih.

Prvič, vse pogosteje se srečujemo s t.i. historičnim realizmom (*historical realism*), katerega glavna podmena je mnenje, da zgodovina eksistira kot determinanta, kot neodkrita zgodba, ki čaka na to, da jo bo zgodovinar odkril in povedal. Nasproti takšnim naivnim izpeljavam bo narativistična afirmacija pripovedništva kot selektivne, kreativne aktivnosti seveda povsem nemočna, razen če ne bo v kratkem prišlo do rehabilitacije njene epistemske podlage (*epistemic standing*), ali kot pravi A. P. Norman:

»Ne da bi želel spodbijati epistemski status zgodbe, pa je imel narativistični prispevek k sodobni razpravi prav ta učinek. Skratka, trenutna postavitev bojnih linij je s takim hrupom konstruirano naravo historične pripovedi in narativiste potisnila v podrejeni položaj in dala prednost impozicionalistom.«⁹

Drugi sklop problematičnih stališč je mogoče razbrati ob destilaciji sugestivnega namena, ki v obrambi pripovedništva pogosto zapada v skušnjava, da bi preprosto ignoriral »verifikacijske kriterije«. Kot najbolj eminentna proponenta nastopata v tej zvezi J.F. Lyotard in R. Barthes, t.i. antireferencializem (*anti-referentialism*, tudi ta izraz dolgujemo A.P. Normanu) pa je mogoče

8. Hayden White, »The Question of Narrative in Contemporary Theory« v *History and Theory*, 23 1984, str. 20. Ponatis v njegovi knjigi *The Content of the Form*, Baltimore 1987 in slovenski prevod v O. Luthar (ur.), *Vsi Tukididovi možje*, KRT, Ljubljana 1990.

9. A.P. Norman, »Telling ...«, str. 121-122.

zaslediti tudi pri Minku in Whiteu. V svoji konstrukciji »racionalne obrambe pred imperializmom metodologije« gre prvi celo tako daleč, da začenja trditi, kako historične pripovedi niso subjekt priznavanja ali nepriznavanja,¹⁰ White pa se postavlja z Barthesovo ugotovitvijo, ki pravi, da funkcija pripovedi ni predstavljanje temveč konstituiranje spektakla (*to constitute a spectacle*). »Pripovedi ne kažejo in ne posnemajo. Kar se v naraciji dogaja, je z referenčnega stališča dobesedno nič; 'kar se zgodi', je 'jezik sam'.«¹¹

Glede na povedano vsaka širitev narativne teorije, še prej pa obramba pred kritiko le-te, nujno vključuje tudi pojasnjevanje nedoslednosti prej omenjenih avtorjev.

III.

Za korekcijo linije, ki običajno pelje v historični realizem ter za obrambo pred kritiko torej ni potrebna le nova interpretacija tez klasikov, temveč tudi korekcija sodobnih zagovornikov. Pri izpeljavi slednje se A.P. Norman ukvarja predvsem s stališči Alisdaira MacIntyrea, Davida Carra delno Fridericha Olafsona in pri tem nekoliko resignirano ugotavlja, da je od historičnega realizma slabši samo še naivni historični realizem (*naive historical realism*).

Omenjeno trojici je namreč skupno predvsem sklicevanje na fenomenološko tradicijo, saj je zanje življenjski svet vsakdanjega izkustva že (na več različnih načinov) strukturiran. Ali prevedeno v govorico narativistov, preteklost, o kateri pripovedujemo zgodbe, je že pripovedno strukturirana.¹² Pripoved tako po mnenju MacIntyrea ni delo pesnikov, dramatikov in novelistov, narativna oblika pa ne preobleka (*disguise*) niti okrasitev, temveč gre za preprosto dejstvo, da:

»Vsi živimo literarne naracije v našem življenju in ker dojemamo naša lastna življenja znotraj koncepta naracije, živimo tako, da je oblika naracije primerna za razumevanje delovanja drugih. Zgodbe so živete, preden so pripovedovane – razen ko gre za fiktivske pripovedi ... Kar sem imenoval zgodovina je igrana dramatična naracija, kjer so osebe, ki v njej nastopajo, sočasno tudi avtorji pripovedi.«¹³

Lahko torej rečemo, da je narativna struktura že vsebovana v vsakem predmetu poljubne historične obravnave, se pravi, da ko pripovedujemo zgodbo o preteklosti, le-tej ne vsiljujemo neke posebne strukture. Kar po drugi strani ne pomeni, da je pripoved zgolj nekakšno »lakiranje« ali »zavijanje« nečesa, kar je po naključju blizu našemu poznavanju preteklosti.¹⁴

10. L.O. Mink, »Nartive Forms ...«, str. 145.

11. H. White, »The Content ...«, str. 35.

12. »The argument is that, because life, experience, and past as lived are coherent and intelligible before we begin telling stories about them, the skeptical worries about imposing false coherence are ill-founded«. A.P. Norman, »Telling ...«, str. 122.

13. Alisdair MacIntyre, *After Virtue*, South Bend, IND. 1984, str. 212.

14. D. Carr, »Time ...«, str. 9.

»Ideja o narativni strukturi človeškega izkustva (Carr govori o izkustvu tam, kjer uporablja MacIntyre izraz življenje) nam omogoča korekcijo pogleda, ki napeljuje na misel, da sta tako struktura nasploh kot narativna struktura posebej človeškemu izkustvu, ki je samo na sebi brez nje, vsiljena od zunaj ... tako, da je ta struktura pravzaprav umetna tvorba, nekaj nenaravnega, nekaj vsiljenega, nekaj kar pači in dela silo pravi naravi človeške stvarnosti.«¹⁵

Po mnenju A.P. Normana ima takšno stališče poleg nekakšne naivne domačnosti še to napako, da se po nepotrebnem ukvarja s tistim t.i. »atomarnim pred-sodkom«¹⁶ analitične filozofije zgodovine, ki govori o preteklosti kot o nečem, kar nam je primarno dano v obliki ločenih incidentov, kasneje pa izkrivljeno z lažno pripovedno koherenco zgodovinarja. Druga napaka t.i. *plot-reifiers-ov*¹⁷ tipa Carr pa se kaže v njihovem načinu argumentiranja »verodostojnosti« pripovedno napisane zgodovine. Točneje, kaže v njihovem dokazovanju, »kako so historične pripovedi lahko resnične«. »Postaviti vprašanje resnice,« tako MacIntyre, »ne vsebuje nujno zavračanja mita ali zgodbe kot primernih in morda edinih primernih oblik, v katerih je mogoče povedati določeno resnico«. ¹⁸ Toda ne glede na to je bil MacIntyre pravitako prepričan, da v primeru, ko lahko ugotovimo resničnost vsaj nekaterih narativiziranih struktur pripovedi o preteklosti, lahko sklepamo, da je tudi sama preteklost morala vsebovati te strukture.

Če zgornje še nakako razumemo, pa se stvar zaplete v trenutku, ko spoznamo, da za MacIntyra določena entiteta velja za strukturo šele, ko pri njej zasledimo vsaj del tega, kar spominja na zaplet (*plot*) ... če ne drugje, vsaj na začetku. Seveda se pri tem takoj postavi neizogibno vprašanje: kako je preteklost sploh lahko zaplet-ena? in če je, kako je z avtorstvom? Razlaga, ki trdi, da ima preteklost že nek zaplet, namreč predpostavlja tudi njegovega avtorja, še več po mnenju A.P. Normana *implies also the occurrence of a prior story telling*. Če pa pustimo avtorstvo in občinstvo ob strani, še vedno ostaja odprto vprašanje, kako in kdaj se preteklost *zaplet-e* (?), npr. v primerih, ko izostane tudi pripovedništvo, ki naj bi preteklost *zaplet-lo* (v tem primeru je trditev, da je preteklost *zaplet-ena* dvomljiva ali v najboljšem primeru metaforična) oz. ko se

15. Prav tam, str. 43.

16. T.i. impozicionalizem nekaterih predstavnikov analitične filozofije pripisuje nerefektirano prioriteto atomarnemu dogodku« (t.j. enemu samemu, praviloma velikemu in kratkotrajnemu procesu). Se pravi, da celotna II. svet. vojna ni bila nič manj in nič bolj realna oz. fikijska kot »Dan-D«, četudi vemo, da »Dan-D« za zgodovinarja ne predstavlja samo spleta dogodkov, ki so se nanizali v 24-ih urah. A.P. Norman, »Telling ...«, str. 124.

17. *Plot-reifiers*, Normanov vzdevek za avtorja, ki hoče na vsak način konkretizirati (to reify, reificirati) vsako izjavo oz. zaplet, se pravi, vedno znova na konkretnem primeru dokazovati »resničnost« historične pripovedi.

18. Alisdair MacIntyre, »Epistemological Crises, Dramatic Narrative, and the Philosophy of science«, *The Monist* 60, 1978, str. 457, tukaj povzeto po A.P. Norman, »Telling ...«, str. 124.

zaplet pojavi še preden je zgodba o njem sploh povedana (kar pa je konceptualno pravzaprav nemogoče).

Normana tak način narativne strukturiranosti spravlja v norost, zato ga na koncu kar naravnost razglasi za čisti nesmisel, ostali manj vpleteni razsodniki pa ugotavljamo, da teze plot-reifierov preprosto ne morejo razložiti, kako so pripovedi lahko resnične. Prav tako kot ne morejo niti kako drugače prispevati k rešitvi problema epistemološkega statusa narativne zgodovine. Nasprotno, zavedejo lahko še v eno skrajnost; recimo, da so nas prepričali, da narativna struktura obstaja preden jo zgodovinar odkrije; ali ne bi to pomenilo, da je njegova naloga zgolj v iskanju in več ali manj pasivnem *branju* narativnih struktur preteklosti?

»Kar je že zapleteno (*emplotted*), ne terja nobenega zapletanja (*emplotment*), torej kreativne veščine zgodovinarja niso potrebne. Na podlagi takega utemeljevanja, ima preteklost svojo lastno zgodbo, ki jo pripoveduje, zgodovinar pa je zgolj stenograf.«¹⁹

Odveč je torej vsaka razlaga, da Norman razmišljanje plot-raifierov razume kot zavajanje oz. mu v zelo redkih primerih pripisuje sposobnost kreativnega, aktivno konfiguriranega, pripovedno konstruiranega korespondiranja s preteklo realnostjo. Ali drugače, zastopnikom takšnega mišljenja neposredno očita, da puščajo vse preveč prostora za različne sume in napačne interpretacije in s tem vse prevečkrat podpirajo argumente kritike.

IV.

Še huje je s t.i. *anti-referencialističnimi* stališči, ki trdijo, da narativne zgodovine samo (po nepotrebem) fingirajo svojo pretenzijo na resnico, ter bi jih zato v bistvu morali obravnavati kot zgodovine, ki jih referenčna legitimizacija (*referential legitimacy*) sploh ne zanima. Po Normanu je takšno stališče (med drugim²⁰) del tistega gibanja (*movement*), ki se – v svoji želji po korekciji zmotne interpretacije jezika kot čistega medija reprezentacije – vleče od Wittgensteina do Austina oz. vse do sodobne teorije govornih dejanj. Obrambna vnema ga nato nekoliko zanese, saj slednjo (teorijo govornih dejanj) zvede zgolj na »obskurno pojasnjevanje performativnih in praktičnih razsežnosti narativne rabe jezika«²¹ in s tem tudi on po nepotrebem zaplete prastaro vprašanje o ločevanju naravoslovnih in humanističnih oz. družboslovnih ved. V resnici gre namreč za – sicer res neposrečeno – ločevanje pripovedništva od kriterija resnice (*criterion of truth*), ki se navezuje na tradicijo blokiranja metodološkega imperializma pozitivizma ...

Na nek način spozna to tudi Norman sam, ko pokliče na pomoč Habermasa in njegovo kritiko refleksije, ki se opira zgolj na »kontextabhängige Verstehen

19. A.P. Norman, »Telling ...«, str. 128.

20. Prav tam, str. 129.

21. V prvem delu smo že omenili vpliv, ki sta ga na narativno teorijo imela Lyotard in Barthes.

der in die sprachliche Tradition Einbezogenen...«. ²² Brez dvoma pa ima po drugi strani prav, ko trdi, da so anti-referencialisti v svojem zanikanju referenčne funkcije historične pripovedi, šli predaleč; »trditi, da pripovedi ne gre vrednotiti *le* po kriteriju resničnosti je eno, tvorno soustvarjanje dihotomije, ki s tem, ko pripovedi umešča zgolj v okvir jezikovne igre in jih tako docela loči od resnice, pa povsem nekaj drugega. ²³ »re-« v rekonstrukciji namreč ne pomeni, da pripovedništvo ne teži k zgodovinski resnici, nasprotno: historične pripovedi želijo v veliki meri preteklost predstaviti takšno kot naj bi dejansko bila. Še več, vprašanje: »ali je neka historična pripoved resnična ali neresnična, je po našem mnenju eno bistvenih vprašanj sodobne razprave o narativnem zgodovinopisju« ²⁴ nanj pa je mogoče odgovoriti samo pozitivno. »Izjemno pomembno je, da je naša zgodovina resnična«, ²⁵ pravi MacIntyre, Norman pa dodaja, da se je končno treba navaditi na dejstvo, da *konstrukcija historične pripovedi ne potvarja preteklosti*. ²⁶ Res je – in to je hkrati tudi odgovor na dvome, ki jih sejejo plot-reifiersi in vsiljevalci – da mora zgodovinar izbirati, sestavljati delčke, interpretirati, urejati itd., toda to nima nič skupnega z vsiljevanjem in interpretativnim nasiljem, ki ignorira dialektični značaj historičnega preučevanja.

»Dober zgodovinar bo v dialoški interakciji s historičnim zapisom, priznavajoč meje, ki jih ta postavlja možnim tolmačenjem preteklega«. ²⁷

Ali kot dodaja MacIntyre:

»Gotovo je res da, podelimo nekemu dogodku, če ga vzamemo kot začetek ali konec, s tem pomen, ki je lahko vprašljiv ...«. ²⁸

pri čemer dejstvo, da se zgodba (zgodovina) mora nekje začeti in končati nekje drugje še ne pomeni, da naša pripoved ni *resnična*.

Skratka pojem *konstruirati* ni enak pojmu *potvarjati*, ali kot za konec poudarja tudi Norman:

»Narativna zgodovina je lahko figuralna v smislu porajanja novih diskurzivnih figur in istočasno dobesedna v smislu, da si želi (in zasluži), da jo razumemo dobesedno. In to dvoje ni v nasprotju.« ²⁹

22. Citirano po Martin Jay, »Braucht die Geistesgeschichte eine sprachliche Wende? Überlegung zur Habermas-Gadamer-Debatte.« v D. LaCapra, S. L. Kaplan (Ur.), *Geschichte denken. Neubestimmung und Perspektiven moderner europäischer Geistesgeschichte*, Fischer, Frankfurt/M, 1988, str. 98.

23. A.P. Norman, »Telling ...«, str. 130.

24. Norman citira predvsem delo Johna McCumberja, *Poetic interaction: Freedom, Language and the Situation of Reason*, Chicago 1989.

25. Citirano po A.P. Normanu, »Telling ...«, str. 131.

26. Prav tam, str. 133.

27. Prav tam, str. 132.

28. Prav tam.

29. Prav tam, str. 133-134.